

(A rendőrség egybként - egyetlen reális lehetőségként, hogy minden a békés mederben maradjon - nem avatkozott bele a többrés felvonulásba, legfeljebb néhány helyen - a Petőfi szobornál és a Batthyány-örökmécsesnél - igyekezett a hangszórókból áradó mozgalmi dalokkal ill. a Himnusszal elnyomni a szónokok hangját.)

Ez a március 15-e demonstráció volt, 32 év óta a legnagyobb. Jószándékú figyelmeztetés.

- r - n

Volt-e szellemi élet Magyarországon?

és mi lesz azután?

Látszólag kislétszámú érdeklődőt vonzott Tamás Gáspár Miklós előadása a Tamási Aron Klubban, március 9-én. Ennek az lehetett az oka, hogy csak az előző napon tettek ki néhány hirdetőplakátot, így nagyrészt a tanárképző főiskola diákjai voltak jelen - az egyetemen nagyon kevesen értesültek az eseményről. Talán az előadó személye indokolta a megkésett tájékoztatást? Ki tudja. Maga az előadás viszont annál nagyobb feltűnést keltett. Igaz, a plakátokon a Mai polgári filozófiák szerepelt címként, de az előadó már bevezető mondataival kinyilvánította, hogy ez alkalommal a mai, magyarországi, illetve kelet-európai filozófiai szituációról beszélne. Két kijelentést helyezett előtérbe, melyeket a későbbiekben, ha nem is bizonyított - célja sem ez volt - de, legalábbis illusztrált. Az egyik lényeges tétel az, hogy a marxizmus **mára**, mint élő filozófia Magyarországon és Kelet-Európában meghalt, a 70-es évek kísérletei után véglegesen megszűnt újat alkotni. A másik kijelentése szerint a marxizmus után beállt szellemi helyzetben - tehát a jövőben - a nyugati filozófiák behatolása kilátástalan.

A szerteágazó és sok új információt nyújtó, illetve különleges alapelvű előadás fő vonalát talán egy történeti fejlődésvonal mentén lehetne megragadni. Tamás Gáspár Miklós nyilvánvalónak tartja, hogy a reformkor, illetve az 1848/49-es szabadságharc bukása után Magyarországon, az európai szellemiségtől való eltávolodás figyelhető meg, melyre a két világháború közötti időszakból olyan példát hoz fel, hogy az ország egyetemsein mindössze húsz hivatásos filozófus dolgozott. Erre az időre a szubjektívizmus és historicizmus a jellemző. Ezután tért rá a II. világháború utáni helyzetre, mely a kommunista pártok győzelmét és ezzel együtt a marxizmus uralomra jutását jelentette. Ennek kettős hatása volt. Egyrészt, a mostani kutatások nyomán feltárulkozó kultúra- és

hagyományrombolás, másrészt azonban egy pozitív hatás, mely szerint a magyar gondolkodás a marxizmus révén szembesült az európai szellemi dilemmákkal - mint amilyen pl. a darwinizmus volt -, végeredményben az európai racionalisztikus, modernizációs törekvésekkel. Erre korábban nem került sor, ami azonban nem jelenti azt, hogy ezeknek az eszméknek ne lett volna itt előzményük, előkészített talajuk. A marxizmus térhódításának másik következménye pedig az volt, hogy egy népes hivatásos réteg foglalkozott filozófiával és kapcsolódott be az európai szellemi mozgásba - tudva azt, hogy az 50-es évek elején még a nyugati országokban is erősen hatottak a marxista - kommunista eszmék. Ez tehát elvileg nagy esélyt jelentett az európai felzárkózásra. Ezeknek a filozófiáknak azonban semmiféle valóságalapjuk nem volt, ezért a kísérlet szükségképpen kudarchoz kellett, hogy vezessen.

Az előadáson helyet kapott a marxizmus, illetve a leninizmus neoplatonikus jellegének a levezetése, kezdve azoktól a század eleji tankönyvektől, melyek Benedetto Croce hatását tükrözték és amelyekből Lenin és Lukács György egyaránt tanulhatott, a mélyebb filozófiai jellegű megközelítésig; mely szerint e filozófiák az absztrakt fogalmak realitását evidenciaként tekintik, és ez akkor is igaz, ha minden kijelentés valamilyen értelemben egy külső valóságnak felel meg. Figyelemreméltó tény, hogy a neoplatonikus szellemi irányzatok voltak mindig az igazi nagy eretnekmozgalmak ideológiái. A marxizmus is csatlakozott ahhoz a 19. századi kételkedő felfogáshoz, amely mindenáron a valóság leleplezésére törekedett, illetve ehhez nyújtott biztosnak látszó receptet (ld. még freudizmus).

A szellemi fejlődés szempontjából Tamás Gáspár Miklós fontosnak tartja, hogy a 60-as évektől a nyugati irányzatok közül csak a Nyugattal szembeni ellenséges vagy kritikai jellegű filozófiák találtak és találnak helyet a magyar szellemi gondolkodásban. A marxizmus fejlődésének legnagyobb tragédiája, hogy - egyetlen hatni képes európai modernizációs irányzatként - eltűnt, mintegy zárójelbe került. Ez részben annak köszönhető, hogy mint hivatalos ideológiát sokan elutasították. A mai irányzatok kontinuitást mutatnak a marxizmus előtti szellemi áramlatokkal, amit Tamás Gáspár Miklós rossz szemmel néz, minthogy ezek elutasítóan viszonyulnak az európai racionalisztikus, modernizációs áramlatokhoz. Ő mindenképpen szkeptikusan fogadja a fejleményeket és semmiféle optimizmust nem tart most létjogosultnak a magyar szellemi élet jövőjét illetően.